

WI

*Wetenschappelijk
Instituut*

Jaarverslag 2015

Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Terugblik op 2015
2. Publicaties
3. Symposia en andere bijeenkomsten
4. Christen Democratische Verkenningen
5. Samenwerking met de partij, het SI, CDJA en de BSV
6. Het WI in Europa
7. Organisatie en personeel
8. Communicatie

Bijlage 1 Publicaties, media-optredens en presentaties van het WI

Voorwoord

Voor u ligt het Jaarverslag over het jaar 2015 van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Hierin maken wij inzichtelijk aan welke activiteiten wij een jaar lang onze tijd en energie hebben besteed. We vinden het belangrijk om verantwoording af te leggen over de gekozen onderzoekstrajecten, georganiseerde symposia, gehouden lezingen, geschreven artikelen en behandelde thema's voor CDV.

De terugblik op 2015 vervult ons met gepaste trots. Het Wetenschappelijk Instituut is er ons inziens in geslaagd met relevante studies en andersoortige publicaties, en met de organisatie van enkele interessante bijeenkomsten over urgente onderwerpen het denken binnen en het debat over de christendemocratie verder te brengen. Uiteindelijk is het ons er om te doen de mensen die dagelijks politiek bedrijven vanuit christendemocratische uitgangspunten met onze producten en diensten handvatten aan te reiken om zich politiek te onderscheiden en het goede samenleven een stap dichterbij te brengen.

2015 was het jaar dat het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA afscheid moest nemen van zijn directeur. Na zeven jaar koos Raymond Gradus ervoor om zich weer volledig te gaan richten op onderzoek en onderwijs aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Ook op deze plek is het goed om uit te spreken dat het Instituut veel dank is verschuldigd voor zijn onvermoeibare inzet voor de christendemocratie.

Dit Jaarverslag begint in het eerst volgende hoofdstuk met een algehele terugblik op het jaar in hoofdlijnen. Daarna zoomen we in op onze publicaties (hoofdstuk 2), symposia en andere bijeenkomsten (3), ons tijdschrift Christen Democratische Verkenningen (4), de samenwerking met de partij en haar geledingen (5), onze activiteiten in Europa (6), personele en organisatorische zaken (7) en communicatie (8). In de bijlage hebben we een gedetailleerd overzicht opgenomen van publicaties, media-optredens en presentaties van de medewerkers van het WI.

Wanneer dit Jaarverslag aanleiding geeft tot commentaar of vragen, schroom niet om ons te benaderen. U kunt onze contactgegevens vinden op onze website: www.wi-cda.nl.

Theo Bovens
Voorzitter Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Rien Fraanje
Wvd. directeur

1. Terugblik op 2015

In 2013 heeft het bestuur van het WI het meerjarenprogramma *Een vitale samenleving* vastgesteld. Daarin stelt het vast dat het christendemocratische denken dat uitgaat van mensen die ieder als uniek persoon zijn geschapen en tegelijkertijd afhankelijk zijn van elkaar niet kan rekenen op brede politieke steun. Het is de vraag, aldus *Een vitale samenleving*, of het CDA met vertrouwde waarden als menselijke waardigheid, verantwoordelijkheid, spaarzaamheid, zelfbeheersing en integriteit soms cultuurkritisch durft te zijn - tegen de uitwassen van commercialisering, tegen de hebzucht, tegen de ontmenselijking door overmatige bureaucratisering, tegen de neiging om politiek te reduceren tot maatregelen en tegen overvragen van de overheid.

Voor de periode 2013 tot 2017 benoemde het WI drie themaclusters waarop het zich wilde gaan concentreren. Binnen het themacluster 'Burgerschap, democratie en pluriformiteit' staat de vraag centraal hoe mensen goed met elkaar kunnen omgaan. De vraag hoe organisaties goed met elkaar kunnen omgaan heeft een centrale plek gekregen in het tweede cluster 'Civil society en de publieke zaak'. Het laatste cluster, 'De overgang naar een solidaire en duurzame economie', vraagt zich af hoe we goed geld gaan verdienen.

Het eerste themacluster kreeg uitwerking in een in 2014 gestart onderzoekstraject naar nieuwe maatschappelijke scheidslijnen. Dat resulteerde in juni 2015 in de publicatie van het rapport *Lang leve het verschil, weg met de fragmentatie*. Deze studie stelt vast dat nieuwe scheidslijnen de Nederlandse samenleving dreigen te verdelen tussen bevoorrechten die het economisch en sociaal voor de wind gaat en een omvangrijke groep van kwetsbare mensen die voortdurend moeten vechten om het hoofd financieel-economisch boven water te houden en sociaal te kunnen blijven meedoen in de samenleving.

De vraag hoe mensen goed met elkaar om kunnen gaan krijgt ook een uitwerking in een studie naar de relevantie van kunst en cultuur voor ons samenleven. Onze fellow Chantal Hakbijl werkt toe naar de publicatie van haar rapport in 2016; in 2015 organiseerde zij voor dit traject een mooie deelsessie op het partijcongres in april waar veel vertegenwoordigers uit de cultuursector discussieerden over de rol van de politiek voor vitale kunst en cultuur en hoe die kan bijdragen aan goed samenleven in Nederland.

Het tweede cluster moet in de eerste plaats gaan leiden tot een publicatie over de rol van de overheid in een vitale samenleving. Het lijkt erop dat in korte tijd een breed draagvlak is ontstaan voor een overheid die ruimte laat aan burgers die zelf meer verantwoordelijkheid nemen. Dat heeft het tweede kabinet-Rutte in de Troonrede van 2013 proberen uit te drukken in een verschuiving van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Welke rol heeft de overheid in een participatiesamenleving?

De twee vragen van het eerste en tweede cluster (hoe gaan mensen goed met elkaar om, en: hoe gaan organisaties met elkaar om) komen samen in een studie naar de werking van de Zorgverzekeringswet naar aanleiding van het in 2016 tienjarige jubileum van deze mede door christendemocraten geïnitieerde wet. Stelt deze wet nog wel voldoende patiënten en professionals centraal, of: heeft de nadruk op kostenbeheersing het zicht op de mensen vertroebeld? Dit traject werd - mede op nadrukkelijk verzoek vanuit de Tweede-Kamerfractie - in 2015 opgestart. Het is de bedoeling om het voor de zomer van 2016 af te ronden.

Het derde cluster over goed geld verdienen is in 2014 gestart met een studie naar het verdienvermogen van Nederland. Paul Schenderling schreef voor het Wetenschappelijk Instituut de studie *Bloei en groei* waarin hij aantoont dat menselijke bloei en economische groei geen tegenpolen van elkaar zijn, maar juist hand in hand gaan. Wanneer steeds de menselijke bloei in het vizier blijft, zal op de lange duur ook *duurzame* economische groei mogelijk blijven. De menselijke bloei maar ook de economische groei lijdt onder een

eenzijdige gerichtheid op snelle, korte termijn winst. Het rapport verscheen in het najaar van 2015 ook in Engelse vertaling onder de titel: 'Economic growth serving the good life'.

Het rapport *Bloei en groei* doet ondermeer aanbevelingen over een basisverzekering voor werkenden en het tegengaan van een doorgeslagen flexibilisering van de arbeidsmarkt. In gesprekken met de woordvoerders van de Tweede-Kamerfractie kwam daarop de behoefte naar voren om op basis van de uitgangspunten van *Bloei & groei* de toekomst van de arbeidsmarkt en sociale zekerheid te doordenken. Eind 2015 heeft Paul Schenderling een aanvang genomen met een studie naar deze thema's met de ambitieuze doelstelling om die ook voor de zomer van 2016 af te ronden.

2015 kan aldus worden getypeerd als een oogstjaar. Wat in 2013 en 2014 met de uitgezette lijnen uit het meerjarig programma werd gezaaid, kon voor een deel in 2015 worden geoogst. Tegelijk zijn in 2015 op basis van het meerjarenprogramma nieuwe lijnen uitgezet. 2015 was ook in andere opzichten een vruchtbaar jaar. In mei verscheen van de hand van onze fellow Teun Hardjono en Hubert Beusmans het webessay *Kruispunt Europa. Een nieuw perspectief op de Europese samenwerking*. Fellow Henri Bontenbal was samen met vertegenwoordigers van andere wetenschappelijke bureaus één van de organisatoren van een bijeenkomst over duurzaamheid waar ook een essaybundel werd gepresenteerd. En elk kwartaal verscheen weer een nummer van ons tijdschrift *Christen Democratische Verkenningen* met spraakmakende thema's zoals 'In de greep van angst' (lente) en 'De belofte van het christelijk-sociaal denken' (herfst).

2015 was ook het jaar dat het CDA zijn 35ste verjaardag vierde. Het Wetenschappelijk Instituut stond met de uitgave van twee publicaties bij dit jubileum stil. Als cadeau gaf het WI aan de partij het bij uitgeverij Van Gennep uitgegeven pamflet *Gemeene gratie* waarvan in oktober tijdens het najaarssymposium aansluitend op de Stichtingsraad het eerste exemplaar aan partijvoorzitter Ruth Peetom werd overhandigd. Maaïke Kamps schreef samen met prof. Gerrit Voerman *Het Christen Democratisch Affiche*, een overzichtsstudie naar de verkiezingsposters van het CDA en zijn voorlopers (Uitgeverij Boom).

Het Wetenschappelijk Instituut ziet het als zijn permanente opdracht om de zichtbaarheid van zijn werk te vergroten. Die opdracht is nooit afgerond, maar moet onze doorlopende aandacht hebben. In 2015 zijn wel belangrijke stappen gezet die de zichtbaarheid van het Instituut bij de mensen in de politieke frontlinie hebben vergroot. Allereerst heeft het WI een vaste rubriek in het tijdschrift *Bestuursforum* van de Bestuurdersvereniging (BSV) gekregen; elk nummer schrijven medewerkers en fellows over hun projecten of wetenschappelijk nieuws dat relevant is voor de leden van de BSV. Daarnaast hebben de BSV en het WI in 2015 besloten om in 2016 en 2017 een abonnement op CDV onderdeel te maken van het BSV-lidmaatschap. Daarmee heeft CDV er per 2016 2500 abonnees bij. Ten slotte is het WI in 2015 gestart met een nieuwe traditie, namelijk een vaste deelsessie op partijcongressen van het CDA. In april discussieerden tientallen mensen over kunst en cultuur, in november bespraken evenzoveel mensen de voorlopige conclusies van het rapport in wording over de overheid in de vitale samenleving. Ook voor de nabije toekomst blijft het WI op zoek naar manieren om het denkwerk dat het kan doen bij de mensen te brengen die er in hun politieke werk profijt van kunnen hebben.

2. Publicaties

Symposium: Presentatie rapport 'Bloei en groei'

Auteur:	Paul Schenderling
Datum:	7 april 2015
Aangeboden aan:	Maxime Verhagen, Wopke Hoekstra
Presentatievorm:	symposium Stichtingsraad
Spreekers:	Maxime Verhagen, Wopke Hoekstra, Paul Schenderling

Over de publicatie en het symposium

Op dinsdag 7 april organiseerde de Stichtingsraad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA in samenwerking met het Martens Centre for European Studies een symposium met als thema [Bloei en Groei. Een christendemocratisch perspectief op het verdienen van Nederland](#).

Drs. Maxime Verhagen, voormalig vice-premier en oud-minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en thans voorzitter van Bouwend Nederland en mr. Wopke Hoekstra, CDA-Eerste Kamerlid, hebben het eerste exemplaar in ontvangst genomen. Paul Schenderling, MSc, gaf een toelichting op het door hem geschreven WI-rapport 'Bloei en Groei'. Na afloop was er discussie met de zaal.

Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA komt in het rapport Bloei en groei met een compleet nieuwe visie op de economie: menselijke bloei is een noodzakelijke voorwaarde voor economische groei. De Grote Recessie en maatschappelijke en economische verschuivingen hebben ervoor gezorgd dat het liberale beleidsrecept - meer uren werken, meer flexibilisering en meer individuele prikkels tot prestaties - is uitgewerkt en Nederland een alternatieve visie op de economie nodig heeft.

Het vertrekpunt van deze visie is dat economie draait om het creëren van toegevoegde waarde, een proces dat start vanuit een diepere menselijke motivatie en dat gericht is op de toekomstige behoeften van anderen. Beide aspecten – menselijke drijfveren en veranderende behoeften – zijn in de afgelopen decennia, zowel in het economische en maatschappelijke debat als in het beleid, onderbelicht gebleven en hebben dringend hernieuwde aandacht nodig.

De dominante liberale visie reduceert de mens tot een homo economicus die prestatieprikkels nodig heeft om meer te werken en beter te presteren. De christendemocratische visie op de economie gaat uit van menselijke drijfveren, hun ambitie en wil om bij te dragen. Daarvoor zijn geen economische prikkels nodig, maar ruimte om talent te ontplooiën.

Dit is echter in de huidige tijd niet vanzelfsprekend. Voor de inrichting van de economie is het ook belangrijk dat er voor iedereen geschikt werk is. En dat mensen in staat zijn om vanuit hun drijfveren te handelen. Nederland kan het zich ook niet langer permitteren dat er mensen langs de kant staan en niet mee doen of zich niet betrokken voelen. Technologische ontwikkelingen hebben een grote impact op de economie. Er is daarom meer creativiteit, meer samenwerking en meer langetermijndenken nodig zodat menselijke bloei en economische groei elkaar kunnen versterken.

Bekijk ook de [foto's](#) van het symposium.

Follow-up (eigen artikelen)

- Economische groei kan niet zonder menselijke bloei (A. Mulder en P. Schenderling) – RD (18 april 2015)
- Menselijke bloei als beter alternatief voor de dominante liberale visie op de economie (P. Schenderling, A. Mulder en - dewerkmarkt.nl (21 april 2015)
- Economie kan niet zonder menselijke bloei (P. Schenderling en A. Mulder) – Friesch Dagblad (27 april 2015)
- Naar een regionaal innovatiebeleid (P. Schenderling) – Bestuursforum (mei 2015)

Follow-up (in de media)

- CDA denktank bepleit demotie oudere werknemer – FD (7 april 2015)
- Demotie moet mogelijk worden voor oudere werknemers – BNR nieuwsradio (7 april 2015)
- Salarisvermindering voor oudere werknemers – Radio 1 (7 april 2015)
- Minder loon voor oudere werknemer tegen werkloosheid – Interview met P. Schenderling op Radio 1 (7 april 2015)
- CDA pleit voor demotie oudere werknemer – nu.nl (7 april 2015)
- Paul Schenderling over demotie – Radio 2
- ‘Oudere werknemer? Lever dan loon in’ – AD (8 april 2015)
- Demotie moet bespreekbaar zijn (hoofdredactioneel commentaar) – FD (8 april 2015)
- Interview met P. Schenderling – ND (april 2015)
- Geef demotie een rol in langer gezond werken – FD (14 april 2015)
- CDA wil demotie oudere werknemer mogelijk maken – NRC (april 2015)
- Vakbond De Unie steunt plan vrijwillig inleveren loon oudere werknemers (april 2015)
- ZZP'ers verplichten tot een arbeidsongeschiktheidsverzekering is een goed idee (interview met M. Limmen)- FD (6 mei 2015)

Symposium 'Lang leve het verschil, weg met de fragmentatie'

Datum: 22 juni 2015
Presentatievorm: symposium
Spreekers: Sybrand Buma, Mark Bovens, Rien Fraanje, Govert Buijs (vz.)

Over de publicatie en het symposium

Op 22 juni is het rapport '[Lang leve het verschil, weg met de fragmentatie](#)' gepresenteerd. Rien Fraanje, auteur van het rapport, lichtte de publicatie toe. Het eerste exemplaar werd in ontvangst genomen door Sybrand Buma (CDA fractievoorzitter in de Tweede Kamer) en Mark Bovens (lid WRR) die ook inhoudelijk reageerden op het rapport. Daarna volgde een discussie met de zaal.

De sociaal-economische uitholling en politieke versplintering van de middengroepen ondermijnt de sociale cohesie in onze samenleving. De verbetering van de positie van mensen met middeninkomens en middelbare opleidingen moet een speerpunt voor het CDA zijn. Dat stelt het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA in het nieuwe rapport 'Lang leve het verschil, weg met de fragmentatie'.

De middengroepen hebben sinds 2008 meer dan anderen de klappen van de economische crisis opgevangen in de vorm van stevige lastenverzwaringen, terwijl hun inkomen er al die jaren niet op vooruitging. Bovendien zijn het vooral de banen van middelbaar opgeleiden die nu in het gedrang dreigen te komen als gevolg van voortschrijdende robotisering en automatisering.

De denktank van het CDA luidt de noodklok. "Een stevige middengroep vormt het cement van de samenleving", aldus Rien Fraanje. "Zij kan een stabiliserende en samenbindende rol spelen. Maar mensen uit de middengroepen zien de afgelopen jaren de bedreigingen van meer kanten tegelijk op zich af komen. Nu het economisch wat beter lijkt te gaan, moet de politiek pal voor hen gaan staan. Bij de aankomende hervorming van het belastingstelsel dient de verbetering van hun positie hoogste prioriteit te krijgen."

De studie laat zien dat in Nederland de maatschappelijke tegenstellingen toenemen. Hoogopgeleide mensen met een breed netwerk in politiek en bedrijfsleven blijken veel politieke invloed en meer kansen op een goede baan te hebben en minder kans om ontslagen en werkloos te worden. Bovendien leven zij gemiddeld zes jaar langer en bijna twintig jaar langer in goede gezondheid. De verschillen zijn zo groot dat het Wetenschappelijk Instituut in navolging van één van zijn politieke voorvaders Abraham Kuyper eind negentiende eeuw durft te spreken van "een nieuwe sociale kwestie".

Naast de benarde positie van het midden en de groeiende maatschappelijke tegenstellingen, wijst het Wetenschappelijk Instituut ook op de hedendaagse moeizame omgang met verschillen tussen mensen als verklaring voor de afname van de sociale cohesie. Fraanje: “Versillen tussen mensen in bijvoorbeeld kennis, ambitie en vaardigheden maken een samenleving sterk en creatief. Maar in veel Westerse samenlevingen is de hogeropgeleide mens de maat van alle dingen geworden. Het Nederlandse streven naar een kenniseconomie is daar een goed voorbeeld van. Maar een succesvolle en prettige samenleving heeft niets aan mensen die op elkaar lijken en heeft juist mensen met verschillende talenten nodig. Niet één type mens moet de norm zijn, maar juist de mens in al zijn verscheidenheid.”

Bekijk ook de [foto's](#) van het symposium.

Follow-up (eigen artikelen)

- [Lang leve het verschil tussen mensen](#) (R. Fraanje) – ND, 22 juni 2015
- [Opleidingsniveau is de nieuwe sociale kwestie](#) (R. Fraanje) – Trouw, 24 juni 2015
- [Laten we elkaar ontmoeten](#) (R. Fraanje) - socialevraagstukken.nl, 27 juni 2015
- [Hagenaar en Hagenees zijn elkaar kwijt](#) – AD/HC (27 juni 2015)

Follow-up (in de media)

- [Als je niet meer met elkaar kunt lachen](#) – Volkskrant (22 juni 2015)
- Interview met Rien Fraanje - Radio 1 (22 juni 2015)
- [Humor en het CDA: het is niet de meest voor de hand liggende combinatie](#) – Volkskrant, column Bert Wagendorp (23 juni 2015)
- Opkomst en ondergang van de concullegapolitiek - NRC Handelsblad, Tom Jan Meeus (27 juni 2015)
- De ideale samenleving volgens het CDA: samen lachen om Wim Kan - NRC next, Column Ilya Leonard Pfeijffer (26 juni 2015)
- [Het CDA krijgt oog voor de SP, in een voetnoot](#) – Trouw, column Hans Goslinga (12 juli 2015)
-

Minisymposium: Kruispunt Europa

Datum: 28 mei 2015
Presentatievorm: minisymposium
Sprekers: Esther de Lange, Teun Hardjono

Over het symposium

Donderdag 28 mei is het webessay '[Kruispunt Europa. Een nieuw perspectief op de Europese samenwerking](#)' gepresenteerd. Het eerste exemplaar werd tijdens een minisymposium overhandigd aan Esther de Lange, voorzitter van de CDA delegatie in het

Europees Parlement door Teun Hardjono, fellow van het WI en mede-auteur van het essay. Bekijk [hier](#) de foto's van het symposium.

Symposium: Presentatie pamflet 'Gemeene gratie'

Auteurs: Rien Fraanje, Pieter Jan Dijkman, Maarten Neuteboom, Maaïke Kamps
Datum: 7 oktober 2015
Aangeboden aan: Ruth Peetoom
Presentatievorm: symposium Stichtingsraad
Sprekers: Theo Bovens, Marja van Bijsterveldt, Ruth Peetoom, Julius Terpstra

Over de publicatie en het symposium

Het WI organiseerde in samenwerking met het Wilfried Martens Centre for European Studies, onder leiding van WI-voorzitter Theo Bovens een symposium over de vraag wat de christendemocratie voor Nederland kan betekenen. Waarnemend directeur van het WI Rien Fraanje bood op het symposium een pamflet aan partijvoorzitter Ruth Peetoom. Het pamflet met de titel 'Gemeene gratie. Wat de christendemocratie voor Nederland kan betekenen' werd aangeboden ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van het CDA op 11 oktober.

Ruth Peetoom reageerde op het pamflet in een korte speech waarin zij drie pleidooien centraal stelde:

- Een pleidooi voor het midden. Alles wordt tegenwoordig terug gebracht tot 'ben je voor of ben je tegen?' en het agenderen van problemen lijkt belangrijker te zijn dan zoeken naar oplossingen. Oplossingen worden echter niet gevonden in het extreme, oplossingen worden gevonden in het midden.
- Een pleidooi voor verantwoordelijkheid. Een begrip dat zeer verbonden is met de christendemocratische identiteit. Verantwoordelijkheid houdt niet op in het hier en nu.
- Een pleidooi voor de hoop.

Marja van Bijsterveldt verzorgde een keynote speech. Zij verving Ab Klink die helaas niet aanwezig kon zijn. Ze pleitte voor Nederland als gidslid. 'We moeten het voortouw nemen bij vraagstukken als vluchtelingenproblematiek en het milieu'. Na de speeches volgde een discussie met beide sprekers en CDJA-voorzitter Julius Terpstra met de zaal. Daarbij kwamen verschillende onderwerpen aan bod: van problemen op de arbeidsmarkt voor ouderen tot duurzaamheid.

Follow-up (in de media)

['Fijn, die partijen die onze ideeën overnemen'](#) – Trouw (7 oktober 2015)

Presentatie 'Het Christen Democratisch Affiche

Auteurs: Maaike Kamps en Gerrit Voerman
Datum: 7 november 2015
Aangeboden aan: Ruth Peetoom
Presentatievorm: CDA congres
Spreeker: Maaike Kamps

Over de publicatie

Maaike Kamps heeft in 2014 en 2015 intensief gewerkt aan een door Boom uitgegeven boek over 100 jaar verkiezingsaffiches. Het boek omvat in woord en beeld de geschiedenis en ontwikkeling op het gebied van symboliek, receptie en belang van affiches van het CDA en zijn voorgangers. Het boek bevat ruim 120 afbeeldingen van verkiezingsposters tussen 1918 en nu. Voor het boek zijn alle campagneleiders van het CDA vanaf 1977 geïnterviewd en is onderzoek gedaan in verschillende archieven. Mede-auteur is prof. dr. Gerrit Voerman (Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen / RUG). Het boek is gepresenteerd op het CDA congres van 7 november. Het eerste exemplaar is aangeboden aan Ruth Peetoom, Sybrand Buma en Jan Peter Balkenende. Op het congres zijn veel exemplaren verkocht voor een speciale congresprijs van 15 euro. Sinds 7 november is het boek in de boekhandel te koop voor 19,90 euro.

Follow-up (eigen artikelen)

[Het Christen Democratisch Affiche](#) – CDA.nl (oktober 2015)

[Het Christen Democratisch Affiche \(over partijculturen\)](#) – Bestuursforum (december 2015)

Follow-up (in de media)

Posters Mooie Barend moesten worden bijgedrukt – ND (6 november 2015)

3. Symposia en andere bijeenkomsten

Expertmeeting: kunst en cultuur

Door: Chantal Hakbijl en Reinder van Meijeren
Datum: 11 april 2015
Presentatievorm: expertmeeting

Over de expertmeeting

Het WI heeft op 11 april 2015 tijdens het Partijcongres van het CDA een expertmeeting over het kunst- en cultuurbeleid en de Christendemocratie georganiseerd. De bijeenkomst was bestemd voor deskundigen op het gebied van kunst en cultuur.

Tijdens deze bijeenkomst hebben fellow Chantal Hakbijl en stagiair Reinder van Meijeren van gedachten gewisseld met de aanwezigen om te bouwen aan een hedendaagse christendemocratische cultuurvisie vanuit de waarde van kunst en cultuur.

Tweemaal eerder bracht het WI publicaties uit op het terrein van kunst en cultuur. De eerste publicatie 'Christendemocratie- kunst-politiek' i.s.m. De Boekmanstichting dateert van 1984. In 1996 volgde: 'Gaven in overvloed, Europees cultuurbeleid in christendemocratisch perspectief.' Het WI wil zijn visie op het kunst- en cultuurbeleid actualiseren.

Vorm

Er is gediscussieerd aan de hand van concrete vragen en stellingen.

Follow-up

[De waarde van kunst en cultuur](#) (R. van Meijeren) - Bestuursforum (nr. 4, 2015)

Symposium hervorming belastingstelsel t.g.v afscheid directeur Raymond Gradus

Datum: 19 mei 2015
Presentatievorm: symposium
Spreekers: Elbert Dijkgraaf, Raymond Gradus, Ferdinand Grapperhaus, Pieter Heerma, Marnix van Rij, Willem Stevens (vz.)

Over de publicatie en het symposium

Op 15 mei nam Raymond Gradus afscheid als directeur van het WI. Ter gelegenheid van het afscheid organiseerde het WI een symposium over de hervormingen in het belastingstelsel.

Op het symposium spraken Marnix van Rij, Pieter Omtzigt, Ferdinand Grapperhaus, Theo Bovens en Raymond Gradus. De middag stond onder leiding van vice-voorzitter Willem Stevens.

Bekijk ook de [foto's](#) van het symposium.

Follow-up

De bijdragen van de sprekers zijn gebundeld en verschenen onder de titel '[Het grote belang van een nieuw belastingplan](#)'.

Deelsessie najaarscongres 'De overheid in een vitale samenleving'

Maarten Neuteboom organiseerde met Rien Fraanje een deelsessie op het najaarscongres van het CDA op 7 november. Centraal stond het thema 'de overheid in een vitale samenleving'.

Onder de vlag van de participatiesamenleving is een trend ingezet van een terugtrekkende overheid, of in ieder geval een overheid die minder pretenties heeft de samenleving vanuit haar ideaalbeeld te vormen en meer faciliteert en zoekt naar hoe ze initiatieven vanuit die samenleving kan ondersteunen en borgen. Christendemocraten ondersteunen deze beweging op zich, maar zij roept ook de vraag op welke rol voor de overheid overblijft in een samenleving waar de mensen en hun verbanden weer ruimte en verantwoordelijkheid opeisen. Het Wetenschappelijk Instituut werkte afgelopen anderhalve jaar aan een rapport over de vraag: wat is de rol van de overheid in de participatiesamenleving? Tijdens deze deelsessie heeft het WI aan raadsleden, wethouders, burgemeesters, Statenleden en gedeputeerden de eerste voorlopige conclusies voorgelegd en is het WI in discussie gaan met mensen uit de praktijk. Het WI-rapport zal in de eerste helft van 2016 verschijnen.

4. Christen Democratische Verkenningen

Christen Democratische Verkenningen is het politiek-wetenschappelijke kwartaalblad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het wil het geheugen vormen van de christen-democratische beweging en de kennis aandragen voor de verdieping van de ideologie van de christendemocratie. Ook onderzoekt het de betekenis van christendemocratische uitgangspunten voor politieke en maatschappelijke vraagstukken. CDV verschijnt bij Uitgeverij Boom en heeft momenteel c.a. 960 abonnees.

Archief CDV

Het digitale archief van CDV is op de site geplaatst, met een zoekfunctie: cda.nl/cdv/archief

Forse uitbreiding abonneebestand

Op 3 oktober heeft de ALV van de Bestuurdersvereniging ingestemd met het voorstel om gedurende 2016 en 2017 CDV aan te bieden aan de leden van de CDA Bestuurdersvereniging. Dat betekent een uitbreiding van het abonneebestand van c.a. 950 huidige leden naar een kleine 3.500 leden. Dit is mede mogelijk gemaakt door bijdragen uit de partij, de BSV en het WI. Ook heeft Uitgeverij Boom door uitbreiding van het abonneebestand de abonnementsprijs kunnen verlagen. Er lopen verschillende initiatieven om ervoor te zorgen dat de extra abonnees het tijdschrift ook zullen lezen.

Op het CDA congres heeft Jan Peter Balkenende het belang van CDV onderstreept. Hij refereerde aan de uitbreiding van het abonnement.

In 2015 verschenen de onderstaande nummers.

Biopolitiek: in de greep van angst - Lente 2015

Angst is terug van weggeweest in de samenleving. Onze huidige rationele sturingsmodellen en prestatiegerichte mensbeelden lijken eerder aanjagers van angst te zijn dan dat ze erin slagen mensen toe te rusten om zo goed met de reële gevaren en onzekerheden van het leven om te kunnen gaan. Wat zijn oorzaken van angst? Hoe wordt angst door vormen van sturing versterkt? En: wat zijn alternatieve wegen richting een politiek van de hoop?

Kernredactie

Petra van der Burg, Pieter Jan Dijkman, Jan Prij en Erik van de Loo.

Follow-up (eigen artikel)

De utopie van een risicoloze samenleving (P.J. Dijkman) – Bestuursforum (juni/juli 2015)

Follow-up (in de media)

Het CDA kruipt weg in de provincie – Column H. Goslinga in Trouw (11 april 2015)

Was het maar zo dat bureaucraat angst kent – Nederlands Dagblad (20 april 2015)

Een hardnekkige angstcultuur regeert ons leven – Het goede leven (21 april 2015)

Het recht op vrijwaring van angst – Nederlands Dagblad (2 mei 2015)

Geloven in vrijheid - Zomer 2015

Zijn vrijheid en religie als water en vuur? In het publieke debat wordt dat maar al te vaak gesuggereerd. Vooral de opkomst van de politieke islam lijkt daaraan debet. Maar ook orthodox-christelijke minderheden worden in Nederland gepercipieerd als benauwend voor het individu. Het is tijd voor een herbezinning op het begrip vrijheid en op de christendemocratische vrijheidspolitiek. Zij kan dienen als spiegel voor de politieke islam en als alternatief voor een lege liberaal-seculiere vrijheid.

Kernredactie

Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel

Follow-up (in de media)

'Syriëbeleid slaat door'- AD (15 juli 2015)

'Kabinet slaat door bij terreurbestrijding – Leeuwarder Courant (15 juli 2015)

Jihadganger raakt uitkering meteen kwijt – RD (15 juli 2015)

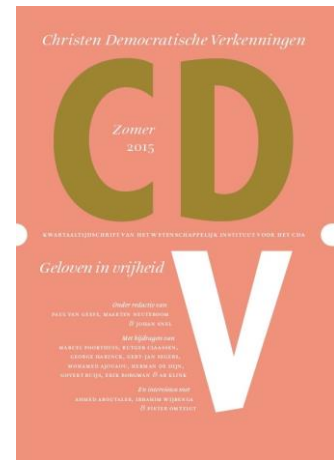
Het CDA moet oog houden voor biblebelt – RD (15 juli 2015)

CDA'ers op Biblebelt willen eigenzinniger koers – ND (17 juli 2015)

De christen-democratische angst voor vrije burgers – Elsevier (1 augustus 2015)

'Andere koers voor het CDA'- De Gelderlander (15 augustus 2015)

Het CDA moet de ideologische stem verheffen – Trouw (10 september 2015)

De belofte van het christelijk-sociaal denken – Herfst 2015

Aan de vooravond van het jubeljaar 2016, 125 jaar na het eerste Christelijk-Sociaal Congres en de encycliek *Rerum Novarum*, verkent CDV nieuwe wegen en nieuwe woorden om het christelijk-sociaal denken up-to-date te houden. In de politieke en economische orde staat het technocratische beheersingsdenken centraal. Het christelijk-sociaal gedachtegoed beidt een andere manier van kijken. In dat denken wordt de werkelijkheid ontvangen om er vervolgens een plaats in te vinden, in plaats van de regie erover te nemen. Het draait om de gedachte dat mensen in gezamenlijkheid verantwoordelijkheid dragen en delen in een cultuur van hoop en perspectief.

Kernredactie

Pieter Jan Dijkman, Annemarie Hinten, Gerrit de Jong en Jan Prij

Follow-up (eigen artikel)

'Moed' (P.J. Dijkman) – Bestuursforum (november 2015)

Het kind als 'project X' – Winter 2015

Hoe kan in de opvoeding en in het onderwijs ten volle recht worden gedaan aan algemeen menselijke vorming? Er lijkt sprake van een culturele ontwikkeling waarin het kind wordt gezien als een project dat niet mag mislukken. En intussen beschouwt de overheid het onderwijs als een oplossingsmachine voor maatschappelijke problemen. Het is de hoogste tijd het hyperinterventionisme van de overheid achter ons te laten en de bezieling die in het onderwijs besloten ligt de ruimte te geven.

Kernredactie

Berend Kamphuis, Lútsen Kooistra en Maarten Neuteboom

Follow-up (in de media)

Pop-up school – De Groene Amsterdammer (20 januari 2016)

Bart-Jan Heine
@JAH_Heine

Volgen

Uitstekende CDV over het onderwijs,
leesvoer voor allen die actief zijn in het
onderwijs! @WlvoorhetCDA

CDV redactie

De redactie bestond in 2015 uit de volgende leden:

Mr. G. Boogaard
Dr. Th.B.F.M. Brinkel
Drs. P. van der Burg
Drs. P.H.J. Dijkman (hoofdredacteur)
Drs. M.J. Fraanje
Prof. dr. P.J.J. van Geest (voorzitter)
Prof. dr. R.H.J.M. Gradus
Dr. Y.J. van Hijum
Drs. G. de Jong
Drs. L. Kooistra
Mr. M. Neuteboom (redacteur)
Drs. J. Prij
Drs. P.J. Schenderling
Drs. M.J. van der Stel
Dr. P.J.G. van Velthoven

5. Samenwerking met de partij

Partijbestuur

Rien Fraanje is adviserend lid van het Partijbestuur.

Verkiezingen

Maaïke Kamps bood de regiegroep voor de Provinciale Statenverkiezingen ondersteuning op het gebied van interne communicatie. Rien Fraanje is betrokken bij de processen rondom het verkiezingsprogramma voor de volgende kamerverkiezingen.

Visiegroepen en metagroepen

Door het CDA zijn verschillende visiegroepen in het leven geroepen. Doel van deze groepen is inhoudelijke inbreng te leveren voor het volgende concept-verkiezingsprogramma. Het WI heeft bij iedere werkgroep een afgevaardigde.

Visiegroep duurzaamheid: Henri Bontenbal

Visiegroep zorg: Gerard Adelaar

Visiegroep gezin & familie: Maarten Neuteboom

Visiegroep werk & economie: *vacature*

Visiegroep veiligheid & justitie: Maarten Neuteboom

Visiegroep ruimte & wonen: *vacature*

Visiegroep financiën: Arjen Siegman

Visiegroep onderwijs: Rien Rouw

Visiegroep binnenlands bestuur en democratie: Herman Scholten

Visiegroep kunst en cultuur: Chantal Hakbijl

Visiegroep defensie: Theo Brinkel

Visiegroep landbouw & voedsel: Siem Korver

Visiegroep mobiliteit: *vacature*

Voor de visiegroepen werk & economie, mobiliteit en ruimte & wonen is de WI-zetel nog niet vervuld. Suggesties zijn welkom.

Samenwerking met het Steenkamp Instituut

Medewerkers van het WI geven ieder jaar een college mens- en maatschappijbeeld aan een groep van de CDA Talent Academie en aan de CDA zomerschool waarbij onder meer wordt ingegaan op de vraag hoe je CDA gedachtegoed kunt toepassen op maatschappelijke problemen. Ook wordt het WI-rapport 'Mens, waar ben je?' al jaren gebruikt als literatuur voor de deelnemers van de Talent Academie. Tot de standaardliteratuur hoort verder de 'Canon van de Christendemocratie', het CDV-nummer 'Populisme in de polder', het WI-rapport 'Op zoek naar de kracht van de samenleving' en 'CDA ontleed'.

In 2015 is het Steenkamp begonnen om een E-learningmodule op te zetten over het christendemocratische gedachtegoed. Het WI is daarbij nauw betrokken.

Samenwerking met het CDJA

Jong WI

Het Jong WI kwam ook in 2015 bijeen. In 2011 is een start gemaakt met bijeenkomsten van het Jong WI. In samenwerking met het CDJA vindt een aantal keer per jaar een bijeenkomst plaats met stafmedewerkers van het WI en CDJA-ers met een onderzoeksmatige belangstelling. Doel van de bijeenkomsten is om jonge CDA-ers te betrekken bij de studies van het WI en ze kritisch te laten reflecteren op de gedachtevorming binnen het WI.

Op 30 september was Paul van Geest te gast bij het Jong WI. Centraal stond toen het CDV zomernummer Geloven in vrijheid.

Samenwerking met lokale afdelingen

Regelmatig geven medewerkers van het WI een lezing of presentatie bij een lokale of provinciale afdeling van het CDA. Centraal staan dan recente rapporten of nummers van Christen Democratische Verkenningen. In bijlage één is per persoon in kaart gebracht aan welke presentaties, debatten en lezingen is meegewerkt.

6. Het WI in Europa

Wilfried Martens Centre for European Studies

Het Wilfried Martens Centre for European Studies (WMCES) is de denktank van de Europese Volkspartij (EVP) en is gehuisvest in Brussel. Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA is een lidorganisatie van het WMCES.

Raymond Gradus was tot 15 mei lid van het bestuur van het Centre for European Studies. In deze hoedanigheid nam hij deel aan de vergadering van de executive board van het Martens Centre en aan de vergadering van de general assembly. In november is Rien Fraanje benoemd tot lid van de Executive Board als opvolger van Raymond Gradus.

In 2015 is Rien twee maal bij een vergadering van de General Assembly van het Martens Centre aanwezig geweest. Maarten Neuteboom nam deel aan het Cooperation en Planning seminar van het Martens Centre van 4 tot 6 juni in Athene.

In juni bezocht president Mikoláš Dzurinda het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Daarbij sprak hij met de waarnemend directeur van het WI, partijvoorzitter Ruth Peetoom en had hij een lunch met zijn oud-collega uit de Europese Raad Jan Peter Balkenende. (Dzurinda was premier van Slowakije van 1998 tot 2006.) Begin september bracht directeur Tomi Huhtanen een bezoek aan het WI. Hij maakte kennis met de staf en discussieerde over de belangrijke vraagstukken voor de nabije toekomst.

In 2015 voerde het WI twee gezamenlijke projecten uit met het CES: 'growth and jobs' en 'the urgency of christian democracy'. Binnen het eerste project valt onder meer het symposium 'Bloei en groei' dat op 7 april is georganiseerd. Ook de financiering van rapport, de vertaling en de druk van het engelstalige rapport valt onder dit project. In het tweede project is het symposium van de stichtingsraad van oktober opgenomen.

Bezoek aan CEDER in Brussel

Rien Fraanje, Pieter Jan Dijkman, Maarten Neuteboom, Maaïke Kamps en Reinder van Meijeren waren op 26 februari in Brussel. In de ochtend werd gesproken met een delegatie van CEDER (studiecentrum van CD&V). In de middag stond een bezoek aan de eurodelegatie op het programma.

7. Communicatie

Website

De vindbaarheid van publicaties van het WI op de website van het WI (www.cda.nl/wi) is verbeterd. Onder www.cda.nl/wi/publicaties zijn alle rapporten van de afgelopen 15 jaar te vinden. Deze rapporten zijn gratis te downloaden. Ook de ordening van belangrijke publicaties per thema wordt regelmatig geupdate. Via een recent geïnstalleerde google analytics tracker kan vanaf 2016 worden bijgehouden hoeveel mensen de site bezoeken.

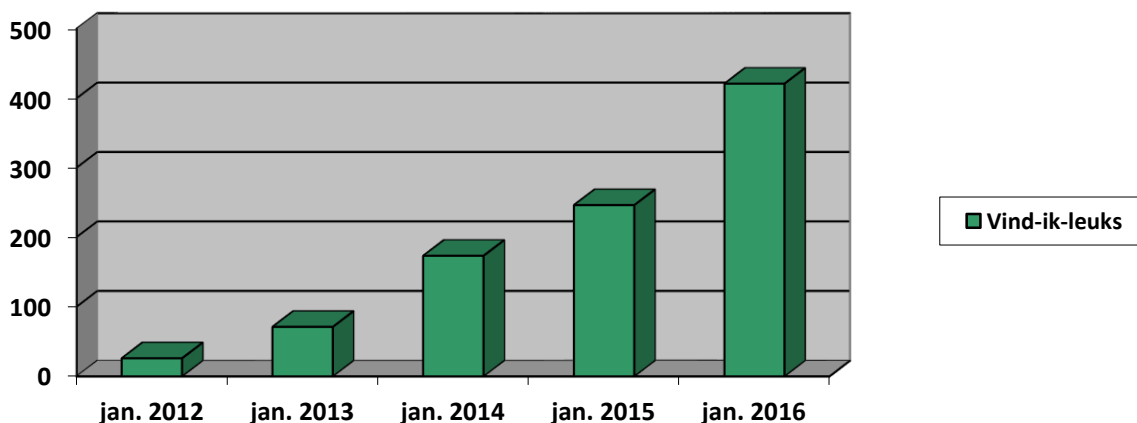

Digitale nieuwsbrief

In 2015 verstuurde het Wetenschappelijk Instituut 4 digitale nieuwsbrieven naar 1.230 abonnees. Het aantal abonnees is dit jaar met ongeveer 40 abonnees toegenomen. Doel van de nieuwsbrief is geïnteresseerden op de hoogte te houden van aankomende activiteiten en een overzicht te geven van recente rapporten, CDV's en artikelen.

Facebookpagina

De facebookpagina dient om geïnteresseerden actief op de hoogte te houden van aankondigingen van bijeenkomsten. Achteraf worden foto's geplaatst van het symposium. De pagina bestaat sinds medio 2011. Ook van verschenen artikelen wordt melding gemaakt op de pagina. Op 31 december 2015 zijn er 421 'likes'. Door de pagina te 'liken' blijven mensen op de hoogte van nieuws van het WI.

8. Organisatie en personeel

Bestuur

Het bestuur van het WI voor het CDA kwam in 2015 zes maal bij elkaar. Het bestuur boog zich onder meer over de toekomstvisie van het WI, het jaarplan, de begroting 2016 en de conceptrapporten van het WI.

Samenstelling: Het bestuur bestond in 2015 uit de volgende leden:

Mw. B.L.M. Bauer, Ph.D. (vanaf oktober 2015)

Drs. D.J. van den Berg

Mw. prof. mr. dr. S.C. van Bijsterveld (tot en met september 2015)

Mr. H.J. Bolding

Mw. drs. ing. E. Boschma

Drs. Th.J.F.M. Bovens (voorzitter)

Prof. dr. G.J. Buijs (tot en met september 2015)

Prof. dr. P.H.J. Essers (vanaf oktober 2015)

Mw. prof. dr. mr. D.M. van Gorp

Prof. dr. G. Harinck (vanaf oktober 2015)

Drs. J.F. Huibers (penningmeester)

Drs. P.J. van Mierlo RA

Mw. drs. G.R. Peetoom

Mr. W.F.C. Stevens (vice-voorzitter, tot en met september 2015)).

Prof. dr. R.H.J.M. Gradus (tot 15 mei) en drs. M.J. Fraanje zijn secretaris van het bestuur.

Directie

Drs. M.J. (Rien) Fraanje, waarnemend directeur (per 15 mei, daarvoor plaatsvervangend directeur) en wetenschappelijk medewerker (36 uur per week)

Prof. dr. R.H.J.M. (Raymond) Gradus, directeur (24 uur per week, tot 15 mei).

Medewerkers

De onderstaande medewerkers waren in 2015 werkzaam bij het WI (in alfabetische volgorde):

Drs. H. (Hubert) Beusmans, als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het WI (16 uur per week, tot 28 mei).

Drs. P.H.J. (Pieter Jan) Dijkman, hoofdredacteur *CDV* (28 uur per week, vanaf 1 september 32 uur per week).

Mw. M. Kamps, MA (Maaike), stafmedewerker en office manager (32 uur per week).

Mr. M. (Maarten) Neuteboom, wetenschappelijk medewerker en redacteur *CDV* (28 uur per week).

P. Schenderling MSC (Paul) was van 1 januari tot heden op detacheringbasis verbonden aan het WI.

Stagiairs

Reinder van Meijeren liep van 1 februari tot en met 31 mei stage. Hij ondersteunde Chantal Hakbijl bij het kunst en cultuurtraject.

Roeland Spruyt liep een aantal dagen maatschappelijke stage. Hij hield zich bezig met het ordenen van het archief, de publicaties van het WI en het inrichten van de bibliotheek.

Nevenfuncties

Raymond Gradus is (parttime) hoogleraar Bestuur en Economie van de Publieke en Non-profit sector bij het Zijlstra center, aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en is lid van de Raad van Toezicht van Dianet, het kennis- en expertisecentrum op het gebied van klinische en niet-klinische dialyse en was lid van de Executive Board van het Martens Centre.

Hubert Beusmans is parttime werkzaam als secretaris van de CDA werkgroep Europa en is werkzaam bij de CDA Tweede Kamerfractie.

Rien Fraanje werkt aan een proefschrift over tolerantie ten aanzien van godsdienst. Sinds november is hij lid van de Executive Board van het Martens Centre for European Studies.

Pieter Jan Dijkman werkt aan een proefschrift over de herbezinning op het concept van christelijke politiek tussen 1920 en 1960 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Maike Kamps werkte tot 1 april parttime als communicatiemedewerker van CDA Zuid-Holland en is lid van het campagne team van CDA Zuid-Holland. Sinds 1 juni is ze projectsecretaris van het Back Office Software project van het CDA. Ze is secretaris van de jury van de jhr.mr. A.F. de Savornin Lohmanprijs.

Maarten Neuteboom is als parttime docent verbonden aan de Universiteit Leiden.

Fellows

Sinds 2012 kent het WI de mogelijkheid om fellows te benoemen. Dit jaar is van twee fellows het fellowship beëindigd: **Willem van Leeuwen** en **Teun Hardjono**. **Henri Bontenbal** en **Chantal Hakbijl** zijn fellow.

Stichtingsraad

De Stichtingsraad bestaat naast het bestuur van het WI en de medewerkers en fellows van het WI uit provinciale vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van CDA organisaties. De vergadering kent een besloten deel en een openbaar deel. De Stichtingsraad vergaderde in 2015 op 7 april op het Partijbureau in Den Haag en op 7 oktober in het Beatrixgebouw in Utrecht. Op beide avonden vond tevens een symposium plaats. Een overzicht van de sprekers en thema's op deze symposia is terug te vinden bij 'Rapporten, presentaties, bijeenkomsten en symposia'.

Friesland: H. Siegers en T. Wagenaar

Groningen: mw. H.E.M. de Jager (tot oktober), W. Neutel (vanaf oktober) en A. Rodenboog

Drenthe: drs. T. Breimer en E. Mulder

Overijssel: drs. F.A.M. Kerckhaert en drs. H.A.J. van de Vliert

Gelderland: F. van Wijk en J. Baan

Flevoland: W.G. Faber en A.L. Greiner

Utrecht: J. Luiks en 1 positie vacant

Noord-Brabant: G. van Gestel en P. Ketelaars

Limburg: mw. B. Bauer en J.M.J.C. Scheres

Zeeland: mw. H. Kool-Blokland en mw. J.M.P.A. Koppejan-Elsen

Zuid-Holland: A.H.G. Versluis en J.M. Vroomen MMC

Noord-Holland: M.Ph.M. Wiggers en J.N. Wijmenga

CDA Tweede Kamer: mw. M.C.G. Keijzer en 1 positie vacant

CDA Eerste Kamer: dr. A.H. Flierman

Partijbestuur: drs. H. Westera

CDA Europarlement: D. Gotink

Commissie Buitenland: mw. J. Nijman

Fonds WI

De stichting Fonds WI heeft uitsluitend ten doel het verlenen van financiële steun aan de Stichting Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Het bestuur van het Fonds WI kwam in 2015 twee keer bij elkaar, in april en in oktober. De samenstelling van het bestuur is als volgt

W.J. Berg (lid namens het Partijbestuur)

Drs. J.F. Huibers (adviserend lid, penningmeester WI)

Drs. M.J. Fraanje (adviserend lid)

Drs. G. Goedhart (voorzitter, lid namens het Lohmanfonds)

Prof. dr. R.H.J.M. Gradus (adviserend lid, tot 15 mei)

Mr. drs. L. Jongsma (vanaf 15 april penningmeester, lid namens het Kuyperfonds)

Drs. B. van Meijl (adviserend lid, penningmeester CDA)

Mr. P.C.M. Mullink (penningmeester, tot 15 april)

Ir. J.A.G. Verheijen (lid namens het Schaepmanfonds)

De vacature voor het lid namens het bestuur WI zal spoedig worden ingevuld.

Bijlage 1

Publicaties, mediaoptredens en presentaties

Publicaties en presentaties van de stafleden van het WI voor het CDA. Publicaties met meerdere auteurs worden slechts één keer genoemd. Het is momenteel niet mogelijk links naar CDV artikelen op te nemen.

Henri Bontenbal

Bijeenkomsten

Fellow Henri Bontenbal organiseerde op 22 september een bijeenkomst over duurzaamheid met verschillende vertegenwoordigers van wetenschappelijke instituten. Rien Fraanje woonde de bijeenkomst bij.

Pieter Jan Dijkman

Redactie CDV

Pieter Jan Dijkman maakte deel uit van de kernredactie van de volgende nummers van CDV.

- Biopolitiek: in de greep van de angst (lente 2015)
- De belofte van het christelijk-sociaal denken (herfst 2015)

Redactionele commentaren en interviews CDV

Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Pieter Jan Dijkman, Annemarie Hinten, Gerrit de Jong en Jan Prij (red.), *Christen Democratische Verkenningen. De belofte van het christelijk-sociaal denken*. Amsterdam: Boom, herfst 2015.

Dijkman, P.J. (met A. Hinten, G. de Jong en J. Prij) 'Verbondenheid als kritisch potentieel tegen het beheersingsdenken' in: Pieter Jan Dijkman, Annemarie Hinten, Gerrit de Jong en Jan Prij (red.), *Christen Democratische Verkenningen. De belofte van het christelijk-sociaal denken*. Amsterdam: Boom, herfst 2015.

Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Geloven in vrijheid*. Amsterdam: Boom, zomer 2015.

Dijkman, P.J. en M. Neuteboom 'In gesprek met Ahmed Aboutaleb' in: Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Geloven in vrijheid*. Amsterdam: Boom, zomer 2015.

Dijkman, P.J. 'Ter introductie' in: Petra van der Burg, Pieter Jan Dijkman, Erik van de Loo en Jan Prij (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Biopolitiek: in de greep van angst*. Amsterdam: Boom, lente 2015.

Dijkman, P.J. (met P. van der Burg, E. van de Loo en J. Prij) 'De angstaanjagende blik van het tekort' in: Petra van der Burg, Pieter Jan Dijkman, Erik van de Loo en Jan Prij (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Biopolitiek: in de greep van angst*. Amsterdam: Boom, lente 2015.

Artikelen

Het christelijk-sociaal denken biedt een andere manier van kijken. Dit betoogt Pieter Jan Dijkman in de WI-rubriek [Gedachtegoed](#) in het novembernummer van Bestuursforum.

Voor Wapenveld schreef Pieter Jan Dijkman '[De moraal van hardwerkend Nederland](#)'.

Pieter Jan Dijkman schreef de column '[Politici als aanjagers van een cultuur van angst](#)' (in Wapenveld, nr. 2, 2015)

Pieter Jan Dijkman schreef voor *Bestuursforum* (juni/juli 2015), voor de rubriek Gedachtegoed over '[De utopie van een risicoloze samenleving](#)'.

Pieter Jan Dijkman schreef een column met de titel '[Vrijheid geen monopolie van liberalen en populistten](#)' in *Wapenveld* over vrijheid en het democratische gesprek als bindmiddel van de samenleving', naar aanleiding van de aanslag op Charlie Hebdo.

Presentaties

Bij Studium Generale van Driestar Hogeschool in Gouda sprak Pieter Jan Dijkman op 18 december over het vluchtelingenvraagstuk en de vraag in hoeverre barmhartigheid een bruikbare notie is voor de politieke orde.

Pieter Jan Dijkman sprak op 9 november bij een seminar over religie en politiek aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Pieter Jan Dijkman verzorgde op 17 oktober in Papendrecht een lezing over het CDA als waardenpartij voor de CDA-bestuurders in de Drechtsteden.

Pieter Jan Dijkman nam op 6 oktober deel aan een debat aan de Vrije Universiteit te Amsterdam over politieke filosofieën in Nederland.

Pieter Jan Dijkman hield op 3 oktober een lezing op de jaarlijkse bestuurdersdag van de CDA-Bestuurdersvereniging (BSV) over het principe 'niet de overheid, maar de samenleving' en het appel dat het CDA wil doen laten uitgaan.

Pieter Jan Dijkman sprak op 30 september voor de Protestantse Kerk in Wageningen over de verhouding tussen het christelijke en de politiek.

Pieter Jan Dijkman sprak op 17 september over 'het CDA als waardenpartij' bij CDA Den Haag.

Op 25 juni gaf Pieter Jan Dijkman een lezing voor CDA-bestuurders in Dordrecht over het CDA en waardegedreven politiek.

Op 19 juni sprak Pieter Jan Dijkman bij het afscheidssymposium van Bert de Leede (Protestantse Theologische Universiteit) over kerk en politiek.

Pieter Jan Dijkman sprak op 16 juni bij CDA Teylingen over de verhouding tussen het christelijke en de politiek.

Op 19 mei hield Pieter Jan Dijkman een referaat voor de Vereniging voor Wijsbegeerte te Den Haag over 'Religie, christendom en politiek vanuit filosofisch perspectief'.

Op 16 april hield Pieter Jan Dijkman een lezing voor een landelijke bijeenkomst van studentenvereniging CSFR over christelijke politiek.

Pieter Jan Dijkman verzorgde op 3 maart een presentatie bij CDA Elburg over de toekomst van de christendemocratie en de verhouding tussen het christelijke en de politiek.

Deelname aan bijeenkomsten

Pieter Jan Dijkman nam op 24 oktober deel aan een Diner Pensant op het Brainwashfestival in Amsterdam.

Pieter Jan Dijkman was aanwezig bij de presentatie van het Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2015.

Op 7 en 8 september was Pieter Jan Dijkman aanwezig op de ERGO-bijeenkomst (Economie, Religie, Governance & Organisatie) op de Clipper Stad Amsterdam.

Pieter Jan Dijkman en Maaike Kamps waren op 8 mei aanwezig bij het symposium 'Om de oude wereldzee' over de reis die Abraham Kuyper ondernam begin 20^e eeuw.

Pieter Jan Dijkman en Maaike Kamps waren aanwezig bij de Schmelzerlezing van Wouter Beke op 22 april.

Op 15 april was Pieter Jan Dijkman aanwezig bij het symposium 'Ethics and finance'.

31 maart nam Pieter Jan Dijkman deel aan een bijeenkomst van het Christelijk Conservatief beraad.

Rien Fraanje

Bestuursforum, WI-rubriek Gedachtegoed

['De politicus als moderne heilige'](#), januari 2015

Tegenstellingen overbruggen, augustus/september 2015

Gemeene gratie, oktober 2015

Columns op Christendemocraat.nl

[Vier bezwaren tegen oorlogstaal](#), 24 november 2015

[Gemeene gratie](#), 7 oktober 2015.

[Van tegenstelling naar paradox](#), 4 augustus 2015

[Het nieuwe sociale vraagstuk](#), 10 juni 2015

[Mogelijk maken van demotie is heel sociaal](#), 16 april 2015
[Afstand nemen](#), 24 februari 2015

Artikelen

R. Fraanje (met M. Neuteboom) In gesprek met Paul Verhaeghe. 'Naar een nieuwe grond voor autoriteit en de uitoefening van gezag' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

R. Fraanje, Het meritocratisch misverstand blokkeert mensen, in: Pieter Jan Dijkman, Annemarie Hinten, Gerrit de Jong en Jan Prij (red.), *Christen Democratische Verkenningen. De belofte van het christelijk-sociaal denken*. Amsterdam: Boom, herfst 2015.

Hagenaar en Hagenees zijn elkaar kwijt, in: *AD/Haagsche Courant*, 27 juni 2015.

[Laten we elkaar ontmoeten](#), op: *socialevraagstukken.nl*, 27 juni 2015.

Opleidingsniveau is de nieuwe sociale kwestie, in: *Trouw*, 24 juni 2015.

Lang leve het verschil tussen mensen, in: *Nederlands Dagblad*, 22 juni 2015.

Presentaties

Voor CDA Groningen verzorgde Rien Fraanje een lezing op 28 november.

Op 25 november sprak Rien Fraanje bij de leeskring van de BSV van CDA Zuid-Holland.

Op 20 november sprak Rien Fraanje op een symposium over ongelijkheid bij de Telderstichting.

Op 5 november sprak Rien Fraanje bij de CDA basisgroep sociale zekerheid.

Van 20 tot en met 22 oktober was Rien Fraanje bij het congres van de Europese Volkspartij in Madrid.

Op 8 oktober organiseerde het WI onder leiding van Rien Fraanje een expertmeeting waarbij voor de tweede keer werd gesproken over pensioenen.

Rien Fraanje verzorgde op 3 oktober een college over het mens- en maatschappijbeeld voor de CDA Talentacademie.

Rien Fraanje sprak op 17 september voor CDA Kleurrijk over zijn rapport.

Rien Fraanje gaf op 25 maart een college aan de CDA Talentacademie over het gedachtegoed van het CDA.

Op donderdag 12 maart verzorgde Rien Fraanje een lezing bij het voorjaarsdebat van het Christelijk Sociaal Congres. De lezing is [hier](#) te downloaden.

Rien Fraanje verzorgde op 15 januari een college over christendemocratie aan de VU.

In de media

Zie media-aandacht bij publicatie van rapport 'Lang leve het verschil' en 'Gemeene gratie' in hoofdstuk 1.

Deelname aan bijeenkomsten

De Wetenschappelijke Instituten van verschillende politieke partijen hebben in samenwerking met ProDemos, het DNPP en het SCP een reeks colleges over de toekomst van politieke partijen georganiseerd. Rien Fraanje nam deel aan het debat bij de afsluitende bijeenkomst van deze reeks op 7 december.

Op 3 november nam Rien Fraanje deel aan een gesprek van de directeurs van de wetenschappelijk bureaus met vice-president Donner van de Raad van State.

Het traditionele lidmaatschap van politieke partijen moet worden aangevuld met nieuwe vormen van betrokkenheid. Vooral jonge mensen spreekt het gewone lidmaatschap niet meer aan, terwijl zij onverminderd geëngageerd zijn. Het is de kunst om dat engagement op een nieuwe manier aan te spreken. Daarvoor heeft Rien Fraanje gepleit tijdens een [symposium](#) over de toekomst van politieke partijen. De bijeenkomst werd georganiseerd door het Wilfried Martens Centre, de denktank van de EPP, als een zogenoemd "sideline event" van het EPP Congress in Madrid.

Rien Fraanje nam op 26 en 27 juni deel aan een conferentie van de Konrad Adenauer Stifting (KAS) in St. Gerlach. Eind augustus bezocht hij het Christelijk Sociaal Congres in Doorn.

Op 11 juni spraken Rien Fraanje en Raymond Gradus met Mikuláš Dzurinda, voorzitter van het Martens Centre. Tevens lunchten zij, samen met Jan Peter Balkenende en de heer Dzurinda in Den Haag.

Op 28 april vond een expertbijeenkomst plaats over de pensioenen. Raymond Gradus en Rien Fraanje spraken bij deze gelegenheid met o.a. Theo Nijman en Pieter Omtzigt. Op 8 oktober staat een vervolgbijeenkomst gepland.

Raymond Gradus

Artikelen

In Trouw (19 oktober 2015) verscheen een [opinieartikel](#) van Raymond Gradus en Govert Buijs. De auteurs bepleiten dat een basisinkomen, zoals door velen bepleit, niet solidair is, niet rechtvaardig en onbetaalbaar. Het artikel is ook verschenen in het herfstnummer van Christen Democratische Verkenningen. Een uitgebreide versie van het artikel en het artikel in Trouw is [hier](#) te downloaden.

Raymond Gradus schreef in het Reformatorisch Dagblad (3 maart 2015) '[Laat pensioenuitvoerders concurreren](#)'.

Raymond Gradus schreef voor Bestuursforum (maart 2015) over de zondagsopenstelling en de 'toeristenbepaling' in '[gemeenten heel goed in staat om lokale voorkeuren af te wegen](#)'.

De doelstelling van de EU om 70% van al het huishoudafval te verzamelen en recycelen is onbereikbaar en moet worden geschrapt vinden Raymond Gradus en Elbert Dijkgraaf. De auteurs schreven voor Euractiv [Timmermans' wise decision to bin EU recycling target](#).

[EU recycling targets workable and worth it](#) - Reactie van Jeremy Wates (Secretary General of European Environmental Bureau) (6 februari 2015)

[EU recycling targets are unworkable: the evidence speaks for itself](#) - Reactie van Raymond Gradus (10 februari 2015)

In NRC (20 januari 2015) betogen Brigitte Bauer en Raymond Gradus in '[Handelsunie is juist goed voor band met VS](#)' dat de totstandkoming van het Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag (TTIP) een uitgelezen kans is om Europa weer eens op de kaart te zetten. Het artikel is een bewerking van het [artikel 'TTIP: een gamechanger in een veranderende wereld?'](#) dat verscheen in het winternummer van Christen Democratische Verkenningen 'Nederland in de wereld'.

Raymond Gradus en Lucien Vijverberg schreven voor economenwebsite mejudice.nl het artikel '[Pak in 2015 door met afschaffen doorsneesystematiek](#)'. Het artikel verscheen onder dezelfde titel tevens in het [FD \(2 januari 2015\)](#).

In januari verscheen tevens een artikel van Raymond Gradus en Hans van Meerten in het magazine Pensioen, Bestuur en Management (nr. 1, 2015) met de titel '[Britse lessen voor Nederlands pensioenstelsel](#)'.

Interview

EP-lid Lambert van Nistelrooij presenteerde onlangs een boek 'Drempels weg. Europese interne markt: volop kansen voor Nederland'. In het boek is een [interview met Raymond Gradus](#) opgenomen waarin Gradus zijn ingaat op de vraag wat de belangrijkste obstakels voor de interne markt zijn en hoe de interne markt verbeterd kan worden.

Presentaties/deelname discussies

Raymond Gradus heeft op 12 maart op het Leidse Bonaventuracollege een economieles over Piketty en sociale vlaktaks gegeven. In deze les (klik [hier](#) voor zijn presentatie) laat hij zien dat de voorstellen voor de sociale vlaktaks zoals die door het WI zijn ontwikkeld lastenverlichting voor de middeninkomens betekenen en dat in tegenstelling tot wat Piketty beweert de Nederlandse vermogens al heel gelijkmatig zijn verdeeld.

Deelname aan bijeenkomsten

Op 19 februari nam Raymond Gradus deel aan een dialoogbijeenkomst bij het Verbond van Verzekeraars.

Raymond Gradus deed mee aan een ronde tafelbijeenkomst van de PO-raad op 17 februari.

Op 11 februari sprak Raymond Gradus op de dag van de decentralisaties.

Chantal Hakbijl

Interview

In het ledenblad cda.nl (nr. 3, 2015) stond een verslag van een [gesprek](#) van partijvoorzitter Ruth Peetoom met Willemien van Aalst (directeur Nederlands Film Festival) en Chantal Hakbijl. Zij spraken over vragen als 'Wat maakt cultuur zo waardevol?' en 'wat is volgens de christendemocratie de essentie van cultuur?'.

Maaike Kamps

Artikelen

In Bestuursforum (nr. 12, 2015) schreef Maaike in de WI-rubriek [GedachteGoed](#) over de partijculturen van (de voorgangers van) het CDA en hoe die tot uiting kwamen in verkiezingsaffiches.

Samen met G. Voerman schreef Maaike Kamps in het ledenblad [cda.nl](#) (nr. 3, 2015) een [artikel](#) over de aankomende publicatie Het Christen Democratisch Affiche.

Presentatie

Voor de vereniging van wetenschapscommunicatie SciCom verzorgde Maaike Kamps op 30 november een presentatie over het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Reinder van Meijeren

Artikelen

In Bestuursforum (nr. 4, 2015) schreef stagiair Reinder van Meijeren een artikel met de titel ['De waarde van kunst en cultuur'](#). In de vaste WI-rubriek Gedachtegoed gaat Van Meijeren in op het recent verschenen WRR-rapport over dit onderwerp. Ook wordt er stelling genomen tegen het uitsluitend instrumentele denken en de toenemende nadruk op de meetbaarheid van kunst- en cultuur.

Deelname aan bijeenkomsten

Reinder van Meijeren was op 5 maart aanwezig bij de presentatie van de WRR-Verkenning Cultuur herwaarderen in Perscentrum Nieuwspoord. Dit rapport werd aangeboden aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Jet Bussemaker, waarna een paneldiscussie volgt met deskundigen.

Maarten Neuteboom

Redactie CDV

Maarten Neuteboom was lid van de kernredactie van de volgende nummers van CDV.

- Geloven in vrijheid (zomer 2015)
- Onderwijs (winter 2015)

Artikelen en interviews CDV

M. Neuteboom (met B. Kamphuis en L. Kooistra) 'Terug naar de bezieling in het onderwijs' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

M. Neuteboom Intermezzo: Mariet van Goch 'Welke vraag heb je vandaag gesteld?' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

M. Neuteboom Intermezzo: Michel Rog 'Overheidsactivisme in het onderwijs moet stoppen'

in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

M. Neuteboom (met R. Fraanje) 'In gesprek met Paul Verhaeghe. 'Naar een nieuwe grond voor autoriteit en de uitoefening van gezag'' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

M. Neuteboom. 'In gesprek met Gert Biesta 'Het prachtige risico van onderwijs'' gezag' in: Berend Kamphuis, Lützen Kooistra en Maarten Neuteboom (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Het kind als 'project X'*. Amsterdam: Boom, winter 2015.

M. Neuteboom (met P.J. Dijkman) 'In gesprek met Ahmed Aboutaleb' in: Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Geloven in vrijheid*. Amsterdam: Boom, zomer 2015.

M. Neuteboom 'Intermezzo Ibrahim Wijbenga. 'In mijn werk zit een element van strijd'' in: Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Geloven in vrijheid*. Amsterdam: Boom, zomer 2015.

M. Neuteboom 'Intermezzo Pieter Omtzigt. 'Christenvervolging in de Levant raakt aan de wortels van Europa'' in: Paul van Geest, Maarten Neuteboom en Johan Snel (red.), *Christen Democratische Verkenningen. Geloven in vrijheid*. Amsterdam: Boom, zomer 2015.

Artikelen

Maarten Neuteboom, schreef '[Europa als continent van geluk, maar wat voor geluk?](#)', in: *CW*, no. 12, jr. 63, 12 juni 2015, pp. 14-15.

Maarten Neuteboom schreef samen met Joyce Essers 'Rechtsstaat en veiligheid niet los verkrijgbaar', in: *Interruptie*, no. 2, 2015.

Maarten Neuteboom schreef 'Het recht en de mensen dienen', een bijdrage aan een bundel van de CDA-bestuurdersvereniging: Overwegingen. Inspirerende teksten voor openingen van vergaderingen, Den Haag, 2015, pp. 9-11)

Maarten Neuteboom schreef voor www.thepostonline.nl samen met Pieter Heerma een reactie op de Kamerbrief van Plasterk en Asscher over antidemocratische groeperingen. Zie: [Onze democratie moet grondwettelijk verankerd worden](#) (2 maart 2015).

Maarten Neuteboom schreef een hoofdstuk voor een boek over het spanningsveld tussen vrijheid en gelijkheid, waarin wordt stilgestaan bij het belang van de godsdienstvrijheid/rol van religie in de samenleving. Zie: Maarten Neuteboom. 'Zonder godsdienstvrijheid geen rechtsstaat', in: Jasper Doomen & Afshin Ellian, *De strijd van vrijheid en gelijkheid*. Amsterdam: Boom Juridische Uitgevers, pp. 219-244. (PDF van het artikel opvraagbaar).

Maarten Neuteboom schreef in Bestuursforum (nr. 1, 2015) in de rubriek Gedachtegoed het artikel '[Democratie: een staatsvorm die het waard is verdedigd te worden](#)'. Centraal in dit stuk staat de vraag wat te doen met mensen die zelf geen geweld gebruiken, maar het wel openlijk goedkeuren. Het CDA heeft zich onder de noemer van weerbare democratie tegen dit fenomeen gekeerd.

Interview

Lees ook het interview met Maarten Neuteboom in het Nederlands Dagblad (14 maart 2015) '[Verlangen naar een sterke leider – democratie kan niet zonder inhoud](#)'.

Presentaties

Op 13 juni hield Maarten Neuteboom een inleiding en nam hij deel aan een forumdebat over christendom en islam in de huidige tijd op de Kohlbruggedag te Vianen.

Op 2 juni verzorgde Maarten Neuteboom een inleiding en nam hij deel aan een forumdebat over de vrijheid van vereniging/het belang van identiteit bij de VU-vereniging.

Op 12 mei verzorgde Maarten Neuteboom een lezing/masterclass bij het WI van de SGP over christelijke politiek.

Op 22 april nam Maarten Neuteboom deel aan de slotbijeenkomst van de visiegroep Jeugd- en Gezin. Hij is als adviseur betrokken bij het opstellen van een visiedocument.

Op 10 april sprak Maarten Neuteboom voor een column over diversiteit uit in het voorprogramma van het CDA-congres (t.b.v. het Stedennetwerk).

Maarten Neuteboom nam op 4 maart deel aan een brainstormsessie voor een groot 'vrijhedendebat' van het ND in Barneveld.

Deelname aan bijeenkomsten

Maarten Neuteboom nam op 23 november deel aan een symposium religie en participatiesamenleving van Platform INS, het lectoraat Burgerschap en Diversiteit en het Centre for Citizenship van De Haagse Hogeschool.

Op 18 november is Maarten Neuteboom aanwezig bij een bijeenkomst van het CDA Theologennetwerk.

Maarten Neuteboom nam van 4-6 juni deel aan het jaarlijkse planningseminar van het Martens Centre.

Op 26 januari nam Maarten Neuteboom samen met Paul Cliteur, Boris van der Ham en Thierry Baudet deel aan een debat over de vrijheid van meningsuiting en de verhouding tussen religie en staat. Het debat werd georganiseerd door het politiek café *De Libertijn* (politiek-liberaal forum van de VVD-afdeling Amsterdam).

Paul Schenderling

Artikelen

Paul Schenderling schreef ['Naar een regionaal innovatiebeleid'](#) (Bestuursforum, nr.4, 2015)

Naar een regionaal innovatiebeleid (P. Schenderling) – Bestuursforum (mei 2015)

Economie kan niet zonder menselijke bloei (P. Schenderling en A. Mulder) – Friesch Dagblad (27 april 2015)

[Menselijke bloei als beter alternatief voor de dominante liberale visie op de economie](#) (P. Schenderling, A. Mulder en - dewerkmarkt.nl (21 april 2015)

Economische groei kan niet zonder menselijke bloei (A. Mulder en P. Schenderling) – RD
(18 april 2015)

Buitenom 18
Postbus 30453
2500 GL Den Haag
☎ 070 3424874
✉ wi@cda.nl
🌐 www.cda.nl/wi